

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V. Váczi körút 23.
Ira minden küldemény intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt —
Fél évre 4 » —
Negyedévre 2 » —
Egyes szám ára 16 kr.

MEG JE L E N I K M I N D E N P É N T E K E N .

Tartalom:

A káosz. Dr. V á z s o n y i Vilmostól. — Hanswurst elpáholva. T á b o r i Roberttől. — Dina de-Malekhuta dina. — A zsidóságnak egy alaptörvénye érdekében. A l t s t o c k Salamon felirata. — «Spitzer Régi». H a b e r Samutól. — Az erősek. B e r n s t e i n A. elbeszélése. — Hírek. — Hirdetések.
Szépirodalmi melléklet: Absalon. Irta: M a k a i Emil.

Naptár:

Vasárnap (1892 október 16) 5653 Tisri hó (30 napos)
25-ike. Hétfő 26-ika. Kedd 27-ike Szerda 28-ika. Csütörtök
29-ike. Péntek 30-ike. **Ros-Chódes** első napja
Szombat. **Marchesvan** hó (29 napos) 1-je. **Ros-Chódes** második napja. Hetiszidra: **Noach**, (Mózes I. könyvének 6. 7. 8. 9. 10. 11 fejezetei) Haftorah: Jezsaiás 66. fejezete.

A káosz.

Ha igaz Börne mondása, hogy a hallgatás nagy művészet, büszkék lehetünk kormányunk művészi tökéletességére. Több mint egy hete egyik kalandos hír kergeti a másikat, beszélnek válságról, nézeteltérésről a kabinet tagjai közt, heves összeütközésről, megható kibékülésről, újabb nehézségről, a jövő terveiről és mindezzel a kormány rendületlen nyugalommal hallgat. Próféta legyen a maga lábán, a ki e hallgatásból kiszámíthatja a jövőt. A mély csend hatalmas liberális kirohanás megelőzője lehet, de következhetik utána újabb mély csend is.

Meddő munka volna sorra venni a napilapok combinatióit. A politikai ködben felvilágosító fény sem mindig lámpa világossága; tévutrat vezető lidércfény is lehet. Az egyetlen positivum, melyhez ragaszkodnunk kell, még mindig a kultuszminiszter határozott ígérete, hogy felekezetünk bevetttségéről az őszi üléskezdetén javaslatot fog beterjeszteni. Mi ehhez tartjuk magunkat és bár a változatos combinatiók érdekesebbek, mi nem vágyódunk az érdekesség dicsősége után és állandóan csak

arról beszélünk, hogy várjuk és kérjük a miniszterium határozott ígéretének beváltását.

A hírlapi közlésekből annyi kétségtelenül kiderült, hogy a kormány a kellemetlenül komplikált elkeresztelési kérdéstől végleg meg szeretne szabadulni és radikális megoldását tervezni. Ezt mindenesetre örvendetes tudomásul vehetjük, de azt nem vagyunk képesek belátni, hogy a zsidó felekezet bevetttségének micsoda köze van az elkeresztelési kérdéshez és miért kell az erről szóló javaslat benyújtásának idején, a javaslat sorsát az elkeresztelési kérdés megoldásának idejétől és módjától függővé tenni. A zsidó felekezet egyenjogúságára célzó mozgalom az elkeresztelési harcától teljesen függetlenül keletkezett, a zsidó felekezet e küzdelemben érdekelve egyáltalán nincs, bevetttsége rövid speciális törvénnyel kimondható.

A ki valamely kérdést őszintén és komolyan meg akar oldani, az nem fogja megengedni, hogy azt más nehéz és bonyolult kérdéssel összekapcsolják és ilyen módon megoldását kockárára tegyék. A zsidó felekezet egyenjogúságának ügyére nézve a képviselőház

összes tényezői egyetértenek, ez a kérdés tiszta, világos, gyorsan megoldás felé vihető. Ha tehát a kormány ígéretét komolyan tette, beváltását őszintén akarja, ne vegyítse össze bevéttségünk kérdését azokkal a kérdésekkel, melyek még eléggé meg nem értek, kétségesek, bonyolultak és csak hosszabb idő alatt oldhatók meg. Furcsa gazda volna az, a ki minden gyümölcsét, egyszerre akarná behordani és ezért addig várna, míg a legnehezebben és legkésőbbben érő gyümölcs is behordható. Már pedig így járna el a kormány, ha a bevéttségről minden körülmények közt nem adná be minél előbb javaslatát, hanem várna addig, míg a többi kérdés is megérett.

Az a nagy különbség a zsidó felekezet bevéttségének kérdése és a többi kérdés közt, hogy a zsidó felekezet bevéttsége más felekezet jogát, érdekét, érzékenységét nem érinti, hanem egyszerűen egy általánosan elismert sérelem orvoslása, a zsidó felekezet végleges befogadása a magyar nemzet keblébe. Ezért volna bűn a szabadelvűség ellen ezt a kérdést odakötni más kérdéshez, hogy avval együtt vánszorogjon.

Ha tehát igaz az, a miben nem kételkedünk, hogy a zsidó felekezet bevéttségéről szóló javaslat már készen van, nincs reá ok, hogy a kultuszminiszter e javaslat benyújtását halogassa. A javaslat alig lesz terjedelmesebb, mint az országgyűlési képviselők napidijainak átalányozásáról szóló törvényjavaslat, mely már beterjesztetett, mintha a nemzet türelmetlenül sürgette volna, hogy minden egyéb kérdés előtt siessen a kormány azt az óriási dolgot rendezni, vajjon a képviselők továbbra is napidiját kapnak-e, vagy ezentul évi átalányban részesülnek. Valóban, ha a kormány nem akar ön-maga félremagyarázható halogatásával, kétes magatartásával tápot adni a gyanúsításoknak, legkésőbb a költségvetés letárgyalása után be kell adnia ígért javaslatát, függetlenül minden egyéb egyházpolitikai kérdéstől, melylyel a javaslat összefüszve nincs; ámbár igazán nem tudunk rá okot, hogy miért ne volna az rögtön a ház első ülésén beterjeszthető, hiszen azon külsőleg nyilvánult nagy egyértelműség után, melylyel a képviselőház összes pártjai a kor-

mány kötelező ígéretét fogadták, az egész javaslatot néhány órai bizottsági tárgyalás után a képviselőház rövidesen elfogadná.

A polgári házasság kérdése, melyben a kormány állítólag tette készül, felekezetünk bevéttségével kapcsolatban nincs. Bevéttségünk kimondásával felekezetünk zavaros közjogi helyzetét tisztázzák, míg a polgári házasság a magánjog körébe tartozó házassági jog szabályozását érdekli. A polgári anyakönyvvezetés, melyet ugyancsak a kormány állítólagos tervei közt emlegetnek, a közigazgatási jog kérdése bevéttségünktől teljesen független. Még leginkább lehetne kapcsolatot felfedezni a kormány állítólagos harmadik reformterve és a mi felekezetünk bevéttsége közt. Arról van szó, hogy a kormány javaslatot szándékozik benyújtani az általános vallásszabadságról és, amint ezt egy kormánypárti pártönkivüli lap kifejti, ez esetben a bevéttségről szóló speciális törvény felesleges lesz.

Frisítsük fel az egy kissé szívesen elfelejtett emlékeket. Midőn a kormány elfogadta Irányi határozati javaslatát, a legnagyobb hévvel visszautasította azt a vélelmet, mintha vallásszabadság alatt azt értené, hogy a történetileg kifejlődött alappal szakítva, az összes felekezeteket kivétel nélkül szabad szárnyra bocsátja és eltekintve az állami érdekek elengedhetlen megóvásától, közönbösen tekinti. A kormány szerint értelmezett vallásszabadság azt jelenti, hogy a bevéttség rendszere fönmarad de e mellett megadatik a polgároknak az a jog, hogy a bevett felekezeteken kívül más felekezetekhez is tartozhassanak, egyházakat alkossanak, melyeket az állam is egyházaknak elismer avagy esetleg felekezetnélkülieknek vallhassák magukat. Látni való, hogy az így értelmezett vallásszabadság a zsidó felekezet bevéttségét feleslegessé nem teszi, mert e mellett a bevett és nem bevett felekezetek jogállása közt bizonyos különbség fönmarad.

A vallásszabadság kérdése sem lehet ok bevéttségünk kimondásának elődázására és reméljük, hogy a kormány a kormánypárti, pártönkivüli, hamisítatlan liberális napilap által preparált kifogással élni nem fog. Nem élhet

evvel már azért sem, mert a kultuszminiszter annak idején határozottan kijelentette, hogy a vallásszabadság kérdésének megoldása hosszabb tanulmányozást igényel és éppen ezért a zsidó felekezet bevetts géről sokkal elébb nyujt be javaslatot.

A helyzet a legnagyobb mértékben zavaros és éber figyelemmel kell kísérnünk minden mozzanatot, hogy felekezetünk érdekei áldozatul ne essenek. *Ha a kormány továbbra is aggasztó hallgatásba merül és ha a költségvetés beterjesztése után sem lesz ott a ház asztalán a megígért törvényjavaslat, elérkezett a végrehajtóbizottság cselekvésének ideje.* Haladék nélkül egybe kell akkor gyűlnie, gyorsan megszerkesztenie kérvényét, mely a miniszterium ígérete és a közvélemény nyilatkozása után igen rövid lehet, felkeresnie a politikai tényezőket, kikérnie támogatásukat, egy szóval megtennie azt, — amit legutolsó nyilatkozatában ígért — »megragadni minden eszközt, hogy az ügyet végleges győzelemre vigye.«

Dr. Vázsonyi Vilmos.

Hanswurst elpáholva.

Több mint száz esztendeje, hogy egy bécsi színigazgató Hanswurstot, a ledér és erkölcs-telen pajácot a bécsiek nagy örömrivalgása közben örökre számüzte a színpadról. Tehette bátran, mert maga a színházlátogató közönség is megsokalta már azt a sok durvaságot és izléstelenséget, melyet Hanswurst ur magának a humor ürügye alatt megengedett. Olyan vastagok voltak az ő trágárságai, olyan sületlenek az élcei, annyira alantias egész észjárása, hogy mindenki elismerte: Itt az ideje, hogy Hanswurst elkotrodjék a színpadról.

A mi korunk azonban ujából látta Hanswurstot; nem a színpadon, hanem a politikai életben. Cseppet sem változott a lefolyt idő alatt: beszéde még most is durva és pórias, röhögése arczátlan, gondolkozása és érzése alantjáró és legjobban érzi magát, ha egy marék sárral megdobálhatja a gyanutlanul mellette elhaladót. De azért mégis csinált kariért! Lueger ur személyében bejutott az osztrák parlamentbe, Vergani ur személyében a bécsi sajtóba, Schönerer urral egyetemben nagy-német politikát üz, Schlesinger ur személyében

tanárokodik s mindenhova becsempészte magát, ahol csak a nyilvános élet lüktetéseit észlelni lehet. De még ilyen «finom» és »előkelő« társaságban is az a ripők maradt, aki nem élhet botrány nélkül és daczol minden törvénynyel és tekintélylyel.

Pedig milyen kritikusi akadtak! Valóságos Lessingjei a politikai életnek, akik erélyesen tiltakoztak az ellen, hogy a közélet színpadján bohócok figuráljanak és az ország törvényhozó testületében terjeszszék a durva izléstelenséget. Még nincs két hete, hogy a legfelsőbb tekintély az országban, a király, kijelentette Suess delegátussal szemben, hogy valóságos szégyen és botrány, amit a hanswurstoskodó antiszemitizmus elkövet.

Azt hiszik talán, hogy Hanswurst megszeppent ettől a lesujtó itélettől? Korántsem! Ahhoz, hogy valaki megérezze a királyi szavak súlyát, bizonyos foka a szeméremérzetnek, a loyaltásnak, az alattvalói hűségnek és a tisztességtudásnak szükséges: az antiszemitáskodó Hanswurst pedig éppen nem szemérmes, korántsem loyális, cseppet sem hü és fogalma sincs a tisztességtudásról. Egyik jeles tagja a kompániának, Vergani ur, az ő szennylapjában, a »Deutsches Volksblatt«-ban, másnap ki merte írni, hogy a királyi szavak nem az antiszemitáknak szóltak, hanem a szabadelvűeknek, mert ezek üzik a botrányokat. Egy másik, Lueger ur, kijelentette, hogy még az sem fogja őt megakadályozni abban, hogy folytassa eddigi tevékenységét...

Mert Hanswurstnak nem imponál a pusztaszó, bármily előkelő helyen hangozzék is el, hanem a mi neki imponál, az egyedül és kizárólag a b o t. Mikor még nem foglalkozott politikával, hanem csak külvárosi bódékban és ponyvalakarta sátrakban gyártotta durva tréfáit, már akkor is divatban volt, hogy minden előadás végén kijárt neki a hat botütés. Aki nem hiszi, olvassa el a bécsi színpad történetét és a Hanswurst személyesítőinek szerződési formuláiban ilyenféle részletekre fog akadni: »Egy pofon = két ezüstpalost; egy botütés = négy ezüstpalos; egy lábrugás = hat ezüstpalos.« S nehogy Hanswurst megrövidüljön kezesében, kikötötte magának, hogy minden darabban, melyet számára irtak, bizonyos számú nyaklevesnek, botütésnek és lábrugásnak okvetlenül elő kell fordulnia, mert ezek nélkül ő nem élhet meg. A mai politikában csináló Hanswurstok is megmaradtak a régi szerződési mintánál. Ahány erkölcsi pofont Lueger ur már zsebrevágott, ahány kemény lábrugásban Schnei-

der ur már részesült, bizonyára a régi Hanswurst is megsokalta volna; de a modern Hanswurstok ezt föl sem veszik, hanem azt mondják: »Es gehört mit zum Handwerk! Ez is hozzátartozik az üzlethez!»

Nehogy azonban valahogy azt higgyék, hogy Hanswurst csupán abban részesül, amit a német »Moralische Züchtigung«, erkölcsi elpáholtatásnak nevez! Az az elpáholtatás tényleges és reális volt. A napokban történt, hogy Bécs városának első kerületében, ahol Herbst halála folytán üresedés támadt, új képviselőt választottak. A szabadelvűek jelöltje Dr. Kronawetter Nándor volt, az antiszemita bizonyos Wolf-ot állítottak föl jelöltnek, aki Schönerer kreaturája, s arról híres, hogy minden utcza zavargásnál a csöcselék élén jár. De még arról is nevezetes az az ur, hogy nagynémet politikát üz és föltette magában, hogy Ausztriát beleolvasszja Németországba. Mikor Bismarck az elmúlt nyáron Bécsben járt, s olyan tüntető szivélyességgel fogadták, amint nagy államférfiai tehetsége megérdemelte, Wolf ur volt az, aki azt a szép fogadtatást megzavarta. Többed magával politikai demonstrációt csinált a vendég tiszteletére rendezett fogadtatásból, úgy hogy Bismarck kénytelen volt kijelenteni, miszerint semmi köze ezekhez az elemekhez és éretlen aspirációikhoz. Hasonló eljárást követett most is, a választás alkalmával. Addig kiáltotta az ő »Éljen Bismarck«, »Éljen Németország« frázisait, míg a választók megsokalták ezt és bolokkal, valamint esernyőkkel bebizonyították ennek az urnak, hogy o sztrák földön, osztrák képviselőválasztás alkalmával más jelszavakat ohajtanak hallani.

Nem vagyunk semmi körülmények közt barátai annak az argumentációnak, mely nem az észnek, hanem a — hátnak szól, de tagadhatlan, hogy azokban az ütlegekben, melyeket Wolf ur kapott, a nép józan észjárása nyilvánult. Az igaz, hogy ő ebben az esetben csak az a bizonyos jobbágy-gyerek volt, aki régi udvari szokás szerint a hátát tartotta, midőn a nemesi ház sarja nem tudta leczkéljé, vagy rosszul viselkedett; az is igaz, hogy ezek a botütések inkább lettek volna helyükön Vergani, Lueger, Schneider és Schönerer uraknál, de így is elvi jelentőséggel bírnak. Mutatják, bizonyítják, hogy a bécsiek megsokalták már az antiszemitizmus bohóczkodásait és hogy Hanswurst urnak ismét kifelé áll a rudja, mint száz és néhány évvel ezelőtt. Ennek az elpáholtatásnak bizonyára meglesz a maga purifikáló hatása, mert habár Wolf urnak kijár Schönerer

lovagtól minden nyakleves után a maga tiz forintja (Hanswurst már nem adja olyan olcsón, mint régente) s habár tény az is, hogy Wolf ur duplán számítja majd fel az ütéseket, hogy nagyobb legyen a fájdalomdíj: a nép erkölcsi izlése ma már annyira megnemesbült, hogy nem tekinti jó tréfának az elpáholtást, hanem mélyen lenézi, megveti azt, aki zsebre dugja a nyakleves és hábaütést.

Ezek után talán kár azt is elárulni, hogy a szabadelvű Kronawetter 2701 szavazatot kapott, míg Wolf ur, az antiszemita Hanswurst 78 (mondd hetvennyolcz) olyan emberre akadt, aki nem restelte rá adni szavazatát. Kronawetter, mikor átnyújtották neki a mandatumot, így szólt választóihoz: »Csak azt akartam, hogy választóim ezentul se hagyjanak magamra, hanem mellém sorakozzanak. Nem szabad visszariadnunk a küzdelemtől, okvetlenül szükséges, hogy az aljasság, a rágalom, a durva szemérmatlenség a közéletből eltűnjenek, mivel csak úgy remélhetjük a jobb idők visszatértét. Már-már mutatkoznak a tünetek, hogy a sötét, fekete árnyak szétoszolnak és Bécsbe ismét bevonulhat a szabadság és a haladás.« E szavakkal ugyanazt cselekedte Kronawetter, amint száz és néhány esztendő előtt az említett bécsi szinigazgató: számüzte a Hanswurstot a politikai és társadalmi szinpadról, tönkretette a ledérség szellemét, megvonta az antiszemitizmustól a rágalom kenyerét, mely egyellen eledele és tápláléka. A bécsi választók pedig azokkal a botütésekkel, melyeket Wolf ur hátára mértek, kissé »népiesen« bár, de félre nem érthető módon ráadták áldásukat Kronawetter üdvös kezdeményezésére.

Tábori Robert.

Dina de-malekutha dina.*)

(Az ország törvénye — törvény.)

— Adalék a zsidó jogtörténethez. —

A legfontosabb és legjelentékenyebb reform, melyet az európai zsidóság megvalósított, az az illetékes ország törvényeinek minden mellékgondolattól men', őszinte és teljes elismerése és a vonatkozó speciális zsidó magánjog teljes desavualása. Az a fordulat, ami e tekintetben két emberöltőn át történt, époly mélyreható, mint meglepő. Nemcsak a külső eljárásban, a jogviszonyokkal való bánásban, a szerződések kötésében, az okmányok kiállításában, hanem a jogfel fogásban és a jogérzékben is ilyen fordulat állott be. A

*) Dr. Löw Immanuel, a szegedi főrabbi által kiadott atyjának, a nagyhirű bold. Löw Lipótnak hátrahagyott műveit tartalmazó »Összegyűjtött dolgozatok« című munka most megjelent (Szegeden, Bába Sándornál) III. kötetéből.

talmudi és a belőle fejlődött rabbinikus civiljoggal egyetemben a tórabeli jogi határozmányokat is pusztán a régészeti tudományokhoz utalták, úgy, hogy pl. manapság a legskrupulózusabb ortodoxnak sem jut eszébe, hogy elsősorú fia részére kettős örökségrésről gondoskodjék, vagy hogy forgalmában tekintetbe vegye az engedmények évét.

E reform konstatálása nemcsak a történeti igazság követelményei szerint való, de a stabilizmus kihívó tartózkodásnélküliségére való tekintetből jelentékeny gyakorlati értéke is van. Annál sajnálatraméltóbb az, hogy a kérdéses reformnak a modern európai kultúrában gyökerező eredetét még a legújabb időben is, még kiváló tudósok is félreismerik és azt az egész zsidó jogtörténettel való szembeeszkő ellenmondásként még szinte a talmudikus időkből keltezik. Eme tévedés forrása azon körülményben van, hogy egy talmudikus kijelentésnek olyan jelentőséget tulajdonítanak, melyet annak sem a talmudi, sem a talmud után való időszakban nem tulajdonítottak. E kijelentés a következő: *Dina de-malekutha dina = az ország törvénye — törvény.* Ennek szerzője Jarchinaj Sámuel, Nehardeában iskolafőnök 219-től 250-ig.

A zsidóknak az államhoz való viszonyukra vonatkozólag századunkban számtalanszor történt fejtegetések során ennek az alaptételnek természetesen ismételt szövegbe kellett kerülnie. Először a francia Sanhedrin tanácskozásán történt ez 1807-ben. A házassági elválasztással foglalkozó második zsinati cikk hivatkozik rája, de avval a korlátozással, miszerint a kérdéses alaptétel csak államjogi intézményekben nyer alkalmazást. Röviden érintette ezt Geiger is a zsidóknak tanúságtévő esküjéről való szakvéleményében. 1842. évi július 27-én a hildburghauseni consistorium kiadta a parancsot, hogy a felsőbb tanintézetek zsidó növendékei szombaton irni tartoznak és az ottani rabbi Samuel fennemlített alaptételéből levonta a következtetést, hogy e parancsnak engedelmessékednie kell! Samuel alaptételének beható fejtegetésére 1844-ben került a sor, mikor Holdheim radikális reformáló irányban az alaptételt a legszélesebb körű, szinte az egész zsidó házassági jogot absorbeáló terjedelemmel ruházta föl, Frankl által azonban megczáfoltatt. Anélkül, hogy controversiákra ügyet vetne, Grätz a talmudi alaptételnek olyan értelmet tulajdonít, mely elvileg Holdheim felfogásával teljesen összevág. Grätz tudniillik azt állítja, hogy Sámuel az ország törvényeit ugyanazon szentséggel ruházta föl, melylyel a zsidóra nézve a zsidó törvények bírnak. Az ország törvényei szentségének ez az elismerése az ő nézete szerint nyilvánvaló ellentmondásban áll a régebbi halachákkal, de, mint ő állítja, utóbb mentőhorgonyvá vált a szétszórtakra nézve »Zsidó ellenes vádakát Sámuel három szavával könnyű volt visszautasítani.« Ilyen értelemben jelentette ki nemrég Jellinek is, hogy Sámuel már a harmadik század elején proclamálta az alaptételt, miszerint civil és büntetőjogi tekintetben a zsidóra az államtörvények érvényesek, miután már nem a saját államában él. Sámuel alaptétele tárgyilagos, tudományos, kimerítő magyarázatban ez ideig sem jogi jelentőségére, sem történeti származására való tekintettel nem részesült. Midőn az ilyen magyarázatot legelőször kíséreljük meg, szívesen lemodunk minden

apologetikai tendenciáról, mely az előttünk levő kérdésben fölötte szükségtelennek tetszik.

Aki a középkor zsidójának az ő civiljogi és rendőri autonomiáját separatizmusként lobbantja a szemére, az nem gondolja föl, hogy olyan időben, midőn a papoknak, nemeseknek, polgároknak és parasztoknak külön-külön mindeniknek meg voltak a maga törvényeik és hatóságai, a zsidók külön jogszolgáltatása éppenséggel nem volt abnormitás és hogy ez utóbbiak azon bánásmód mellett, melyben keresztény oldalról részesültek, csak Pál apostól szellemében cselekedtek, midőn ügyes-bajos dolgaikat a keresztény bírák közbenjárása nélkül intézték el. Paulus ugyanis erősen lelkére köti az ő korinthusainak, hogy perpatvarikat ne vigyék nemkeresztény bírák elé³⁾. Sőt az apostol általában óvja a keresztényeket a perekől; oly óvás ez, melyet jelentékeny keresztény erkölcsitanitók már Mátyás evangéliumában 5. 46. kijelentve találtak. Ehez képest Athanagoras egyházatya (2. század) is bizonyítja, hogy a keresztények egyáltalában nem pörösködnek⁴⁾. Basilius egyházatya (4. század) a nagy, tilosnak jelenti ki a pörpatvarkodást. És Melancthon (a 16. században) egészen komolyan foglalkozik avval a kérdéssel, hogy keresztényeknek szabad-e pörösködniök⁵⁾. Manapság némely országban pl. Magyarországon a pörösködést annyira a kereszténység kiváltságának tekintik, hogy a zsidó fiskálisoknak csak azon kikötéssel engedik meg a gyakorlatot, hogy előbb térjenek a keresztény hitre⁶⁾. És azután mint ilyenek, keresztény klienseikkel egyetemben az evangélium és az epistola betűivel, valamint az egyházatyák tanaival collisióba jutnak. Ennek ellenében mindenesetre teljes joggal jegyezhető meg, hogy a keresztény felfogásnak megvannak a maga fejlődési fázisai és hogy az illető moralisták nagyon is tágra szabták a békülékenység erényének határait: azon határokat, melyek sem észszel, sem a gyakorlati élet elutasíthatlan szükségleteivel és következményeivel össze nem egyeztetethetők. De valaminthogy a keresztény felfogásnak megvannak a maga fejlődési fázisai, azonképen a zsidó felfogásnak is megvannak a magái. A történelem csak oly igazságosan kell, hogy bánjon ezzel, mint azzal és tartózkodjék a különböző idők és fejlődési fokozatok ép oly tudomány nélkül való, mint igaztalan solidaritásának constituálásától. Ebből a szempontból vizsgáljuk értelmét és tartalmát e régi mondásnak: *Dina de malekutha dina!*

Történeti szempontból tekintve a dolgot, nagyon elidegenítő az az indifferens közönyösség, melylyel Sámuel a nemzeti zsidó jogot a perzsa jognak mintegy fölládozta. Hisz a zsidók évszázadokon át rászoktak, hogy atyai jogi intézményeiket hajlíthatlan kitartással és éber féltékenységgel őrizzék! A macedoniai Sándortól a zsidók szószólói azt kérték, hogy úgy Palesztinában mint Perzsiában apáik törvényei szerint élhessenek, amit meg is engedtek nekik.⁷⁾

(Folytatása következik.)

³⁾ 1. kir. 6. 1—6.

⁴⁾ Legat. c. 1.

⁵⁾ De leg. libr. geux. T. h. p. 176.

⁶⁾ A munka 1862-ban kelt s az akkori viszonyokra czéloz. — Ford.

⁷⁾ Jos. Antt. XI. 8. 4.

A zsidóság egy alaptörvénye érdekében.

Altstock Salamon ur, az Altstock S. és fiai czég feje és a fővárosi zsidóság egyik lelkes és tekintélyes tagja Dr. Löw Immánuel, szegedi főrabbihoz az itt következő feliratot intézi és felkéri mindazokat, kik vele a felvetett kérdést illetőleg egy nézetten vannak, és az itt következő levélben kifejtett elveket maguk is vallják: sziveskedjenek aláírásukkal hozzájárulni a felirathoz és erről őt (Budapest, Lázár-utcza saját ház) minél előbb értesíteni.

A felirat így hangzik:

Löw Immanuel főrabbi urnak Szegeden.

Engedje meg, érdemes főrabbi ur, hogy egy nyolczvanadik évén tullező aggastyán köszönetet mondjon Önnek azért a férfias buzgósággal teljes eljárásáért, melyet egy zsidó fiúnak apja részéről megtagadott circumciseálása ügyében tanusított. Bizonyára sok ezren vannak, akik ehhez az én köszönetemhez hozzájárulnak, sok ezren velem együtt fájdalmat és szégyent éreznek amiatt, hogy vannak szülők, akik a 37 évszázad óta mózes-vallásbeli alaptörvényyszámba menő szövetségessülési actust férfi gyermekeiknél visszautasítják.

Akár tévesen értelmezett gyöngédségből, akár sofistikus okoskodásból visszautasítják gyermekeiknek a hit szövetségébe ős, örökölt módon való fölvételét, midőn zsidó voltuk lehetőségét állítják akkor is, ha tulateszik magukat a törvényeken, melyek csak a zsidó r a nézve érvényesek.

Zsidó törvények szerint egykor a község köteleseége volt a mulasztó apa helyére lépni, a rituális actust annak fián végrehajtani és néhány évvel ezelőttig Európaszerte országos törvény volt, hogy az ujszülött fiukat vagy megkeresztelni vagy circumciseálni kell. Manapság azonban senkit sem lehet rituális actusra kényszeríteni és a lelkiismereti szabadság mottója alatt a felekezetenélküliség mind szélesebb körben elharapózik, bizonyára nem a moral előnyére.

Ön, főtisztelendő uram, a magas ministeriumhoz benyújtott folyamodásával vallásáért lelkesedő lelkésznek, Éden berkeiben vándorló apja hü fiának, s a rabbinastia — mely a nagyhirű prágai főrabbi, bold. em. Löw ben Beczalett ősei közé sorolja, — méltó tagjának bizonyult. Ezen lépésével beigazolta bátorságát, hogy, eltekintve mindentől, annak fogja pártját, amit helyesnek és igaznak tud.

Midőn 80-ik életévemet betöltöttem, arra gondoltam — ami ebben a korban természetes — hol lesz ez a hely, ahol porhüvelyem, ha időm betelt, pihenni fog. Laikus létemre azt kérdeztem magamtól: megérdemlí-e az olyan temető a »Kéver Jiszroel« nevet, melynek talaja az ott eltemetett száz meg száz circumciseálatlan zsidó miatt elveszti avatott voltát? Tíz, jámborságban és zsidó tudományban kiváló rabbihoz intéztem ezt a kérdést, akik az én elgondolkodásomat igazi zsidó felfogás ki-

folyásaként dicsérték, de kérdésem érdemébe nem bocsájtkoztak.

Megkérdeztem népünk történetét és — nyomát sem találtam annak, hogy a circumcisió nyilvánvaló mosaicus alaptörvények érvényessége e minőségében valaha is megszünt volna; hogy az a pusztán való vándorlás tartama alatt csak halasztást szenvedett, de Josua ezt utólag még is jóvá tette, aminthogy ez actusnak elhalasztása gyenge és beteg gyermekekre nézve ma is meg van hagyva.

Midőn Hadrian római császár a jeruzsalemi templom elpusztítása után erre vonatkozó tilalmat rendelt, a rituális actust sokan titokban végezték; fölfedeztetve pedig martyrhalált haltak. Sőt Bar-Cochba lázadásának is állítólag ez a tilalom adta meg a lökést.

Egy konkrét eset alkalmával, midőn egy apa vonakodott fiát a rituális actusnak alávetni, a tudós, jámbor és humanus Trier, Hirsch, Luzatti, Rappaport, Manheimer, Bamberger, Horwitz, Frankl, Philippson és más rabbik irányadó szakvéleményüket a következőkben mondták ki:

I. Hogy a zsidó, aki ezen isteni meghagyás kötelező erejét tagadja és ujszülött egészséges fiának circumciseálását előre föltett szándékkal, azon okból mulasztja el, mert a zsidóságra nézve lényegtelennek tartja — mint az isteni törvénynek letagadója és az örök szövetség megbontója — a zsidó felekezeti közösségből egészen kilépettnek kell, hogy tekintessék és ennél fogva minden zsidó felekezeti közösségből is kizártnak tekintendő.

II. Hogy az ilyen izraelita, a zsidó jogszabályok szerint, tanuskodásra, esküre (more judaico) egyáltalán nem bocsájtható.

III. Hogy szigoruan kell ügyelni arra, hogy zsidó velük házasságot ne kössön.

A circumciseálást sok évszázadon át nagy, nem zsidó tudósok beható tanulmány tárgyává tették, némelyek avval a szándékkal, hogy valami kivetnivalót födözzenek föl benne; de egy részük ezen operatióban a zsidó taj szaporaságának okát látta, mások egészségügyi, többféle betegség ől óvó rendszabálynak tekintették, úgy, hogy salubritási és társadalmi szempontból is nemcsak, hogy kifogást nem lehet ellene tenni, hanem ajánlatos voltát egyenesen kimondták.

Az apák azon vonakodásának, hogy fiukra a zsidóság bélyegét üssék, ennél fogva semmi tartható oka nincs, pusztán ujitási szenvedélyen nyugszik az és nem méltó a kiméletre. Rabbiknak, hitközségeknek és zsidó egyleteknek az ilyent, olyanként, mint aki tőlük elidegenítette magát, szintén idegennek kellene tekinteniök és meg kellene tőlük vonniok azon kedvezményeket, melyeket a zsidó lelkipásztorok, községek és testvérisülések nyujthatnak.

Miután ezen, a zsidóságot senyvesztő baj orvoslását Főtisztelendőségem más módon ajánlotta, indítatva érzem

magamat, hogy Főrabbi urnak ismételtén kifejezzem köszönetemet és hogy egyttal a nyilvánosság előtt jut-tassam kifejezésre óhajomat, hogy az irányadó személyi-ségek százezrek által osztott panaszomat tudomásul vegyék, megszivejék és módokat keressenek a pusztulás meg-akadályozására.

A javulás előidézésének érdeme, főtisztelendő fő-
rabbi, nagyrészen az öné lesz. Én azonban e fölött szívem
szerint örülnék és leszek

Főtisztelendőségednek

megbecsülő, alázatos szolgálja

Budapest, 1892. október havában.

Altstock Salamon

„Spitzer Régi.“

Ami Tiszának néhai miniszterelnök korában nem ütött be, arról hetek óta az a hír szárnyalt, hogy sikerülni fog a népszínháznak: A keresztény-zsidó házasság egy csapásra megoldást nyer.

Mondhatom erősen inficiált liberalismussal lép-tem be a Peleskei nótárius oszlopos csarnokaiba. Haj-lott orru és lábu édes atyámfiak mellett kerestem a sacré coer zárdában nevelkedett hajadonokat, és a tüzes szemű, mollett Szalik és Régik oldalán vártam, hogy előbukkannak a koronás és koronátlan mo-noklesek

Az az, hogy megálljunk, még csak az előadás kezdetén vagyunk. Szétnézek A manóba, a messzelátóm mindent a régiben mutat. A páholyok között mintha az orrok vonnának határvonalat; a zsöllék és körszékek mintha felekezetek szerint vol-nának megtagolva; az összehajló fejek pedig mintha csoportokba szedték volna a típusokat.

Megtörülöm az üvegem: hajh, nem csalóka já-ték, ez a valóság!

De ime, belebben Spitzer Régi: Zuhogó taps zú-dul föl. Az alsó ház repesve köszönti a kedves is-merőst, és a felső ház szabadelvű ujjongással fo-gadja.

Nyert ügyünk van. Ugy látszik, hogy teljesen egyhangulag fog keresztül menni a törv . . .

Bocsánat, most veszem észre: majdhogy más malomba tévedtem az örtenivalómmal.

Pusztán Almási Tihamér új darabjáról van szó. Ez szándékszik megoldani a függő kérdést. Egy egész sereg embert mozgat a színpadon a mi népünk-ből, még pedig, úgy tetszik, orthodox, statusquo és neolog pártbelit. Az öreg papa (Solymosi) az orthodox ele-met képviseli, a mama (Lukács Juliska) a statusquot, mert hol ide, hol oda húz, az Eszter (Csongori Mariska) pedig a neologot, mert kitagadott idegen feleke-zetnek tekintik.

Az egész s emélyzetet Spitzer Régi (Blaháné) kavarja, még pedig annyi találékonysággal, hogy az orthodox irodának egész életére elegendő volna.

Nincs ugyan szüksége rá, meg nem is szokásos az az uri házakhoz kerülő Spitzer Régiknél — de azért ez egyre nótáz, hogy legyen mivel színen tartania, a darab legféltelenebb zsidó elemét a »zöld mokus« di-rectorát (Kassai) S aminthogy ő neki, azonképpen meg van a maga uszálya az öreg apának a Mokány Ber-czibe oltott zsidóispánban (Kiss M.), a mamának a keresztény papában (Német), az Eszternek a keresztény imádójában (Szirmai), ennek pedig a papájában és a mamájában.

A dolog veleje különben az, hogy az Eszter szereti Gergelyt, ez meg a Esztert; de mert a leány anyja zsidó, aki csak osztrák polgári házasságot kötött, hát ezért — mint Magyarországon törvénytelen gyer-mek (!) eleső félben van a 200,000 frttól, melyet a ka-nonok bácsi, aki szives volt meghalni, csak az öccse (Eszter apja) törvénytelen gyermekére hagyott; más oldalról pedig a szerelmese kapzsi szülei részéről fe-nyegeti veszély az Esztert — mert ezek a 200.000 frt nélkül szintén törvénytelennek tartják a polgári há-zas szülők gyermekét.

Mikor így minden a feje tetejére állt már, akkor előkerül a leányára polgári házassága miatt 18 év óta haragvó nagypapa a régi vallásával és az Eszternek szánt új vőlegénnyel, a mokány-bercziskedő zsidó ispánnal. Kiki eljászsza a neki szánt szerepet. Eszter vízbe ugrik, szerencsére azonban ebből a színpadi Dunából is kifogják, a mama ki akar keresztelkedni, a Mokány-Berczi-ispánban fölbred a régi szerelem a Spitzer Régi iránt. A nagypapa pedig prédikálja a moráltalan morált, hogy ez itt a törvény: tessék ki-keresztelkedni.

Szóval furcsa egy alkotás ez a »Spitzer Régi«. De hát ettől hadd fájdotsák a hivatásos kritikusok a tejüket. A mi pennánkat csak speciális zsidó szem-pontok mozgatják.

Írószobában termelt zsidó alakok járnak-kelenek színpadon, a melyeknek egyike - másika valósággal élelplapból van kiollózva, amit sértő szándék nélkül konstatálunk. A »zöld mokus« gazdája porczipellőt hord ugyan, de azért a Saifensteiner nyelven beszél, Spitzer Régi igen modern deus ex machina, mindamellet úgy meg«leben»ezi a mondokáját, mint valami zsidó ludölő asszony. Az alföldi nagypapa, ámbátor ott olyan zsi-dók teremnek, akik nem egy irónknál helyesebben beszélnek magyarul, hibás szórendet, német mondat-szerkezetet használ.

De ezek csak külső viszasságok, melyeknél a belső képtelenségek még czifrábbak. A vallásához ragaszkodó apa, aki egy alapjában véve nem is főben járó bűnért (hisz a leánya vallását nem vetette el) 18 évig haragot tart leányával — oda áll kikeresz-

telkedést prédikálni, még pedig, úgy tetszik, a lehető legalacsonyabb motivumból: 200,000 frtért. — A válását szentül tartó anya, akit a férje soha nem kényszerített a hite elhagyására, keresztény szellemben neveli a leányát; a rabbi — mert ez is szerepel a darabban — jogi tanácsokkal szolgál a megoldást kereső nagyapának és egyetlen szóval sem védelmezi a hitet, melynek pástora.

Ilyen furcsaságokból aztán természetesen furcsán domborodik ki a tendencia is. Aza non sens, hogy egy házasság, mely osztrák és más civilizált államok joga szerint teljesen érvényes és törvényes, a szerzőt nem arra ösztönzi, hogy például olyan véletlenül, mint ahogy a 200 000 frtos örökség, az egész darabnak rugója, támad — megszüntesse minálunk is a képteienséget, hanem elköveteti véle azt a liberalizmusra éppen nem, és nem zsidó, de emberismeretre is csak hiányosan valló lépést, hogy a nagyapával kikeresztelkedést hirdettet.

Pedig a darab csmóját igen szépen meg lehetett volna oldatni a polgári házasság behozatalával, hiszen ennek a bacillusai is ott kovályognak már a levegőben. De meg a tönkre jutott szülők is igen könnyen hivatkozhattak volna arra, hogy ők osztrák állampolgárok (Makai papa ezt egy izben ki is bök-kenti) családi állapotuk tehát osztrák törvény szerint bírálendő meg, s így gyermekük törvényes. — Akkor aztán a kecske is jól lakott volna, meg a káposztában sem esett volna kár és — wie die Alten brummen so die Jungen summen — a fiatalok szintén össze házasodhattak volna. Mindenekfölött pedig kellő tiszteletben részesült volna a lelkiismeret szabadsága, és az említett pia frausok bármelyike is kevésbé súlyos beszámítás alá esik vala — mint a lélekfogdosás, avagy az anyagi haszonból való kitérés predikálása.

A szerzőnek azonban nem tetszett az ilyen költői igazságszolgáltatás, amiben azonban egyedül az a vigasztaló, hogy a darab komoly hátterét, a cselekményt mozgató alakoknak beszédjükkel akaratlanul keltett komikuma is tönkre silányítja.

A nemzeti színház művészeinek előadásában — (akik között minden szerepre akadt volna elegendő drámai erő, s olyan szerepeket mint Bernstein nagyapáé és Makai papáé nem operett buffo és komikus játszottak volna) minden esetre több okunk volna a Spitzer Régi tendenciájától tartani, mert a darab kiaknázható drámai jelenetekben csakugyan nem szükkölködik.

Mikor a színházból kijövet az angol bohótársaság pajzán coupléját dűdörösztam, azt gondoltam magamban, hogy az ilyen megoldás helyett mégis csak jobb lesz a status quo antet fõntartanunk s a darab ezt megváltoztatni aligha fogja. **Haber Samu.**

AZ ERŐSEK.

Elbeszélés a kisvárosi zsidó népéletbõl. — (3.)

Irta: **Bernstein A.**

Mendel segített neki a kirakodásban és üvegekben, tégelyekben, dobozokban és papiros tacsakokban annyi orvosságot állított oda sorba, hogy azok legjobb kommentárul szolgálhattak volna valamely betegség történetéhez. Az emberi testet érhető minden bajra volt ott orvosság, az elhalónak való szagos eczettõl egészen a gyógyulófélben levõnek jól-esõ befõzõtíig. Csak azt, a mi a legsúlyosabb esetekben szükséges, mikor a jótékonyosság a senyvedõnek nem, csak hozzátartozóinak adhat már vigaszt, azt hagyta odahaza abban a jõreménységben, hogy Salme mihamarabb ismét föl fog épülni.

Bár Salme eleinte teljesen szótlanul feküdt, mégis volt ok mihamar való fölépülésében bizni. Genendel és Mendel kértére, hogy forduljon be és aludjék, csak igyekezett alvást szinlelni; de öreg estére csakugyan csõndes álm szállta meg, mely éjfel utánig — mely idõ alatt két virrasztója halkán, bizalmasan elbeszélgetett — nem is tágitott tõle. Genendel az õ sokat próbált életébõl mondott el egyelmást; Menuel fõbb vonásaiban elbeszélte mindazt, amit a saját és a Salme életérõl tudott, miglen elérkezett az éjféligyászimák órája, mikor aztán mindketten a Salme könyvébõl elvégezték ájtatosságukat és paciensük fölépülését joggal várhatták megvigasztalódva.

Salme csak éjfel után ébredt föl. Csakugyan jobban érezte magát, Genendel nagy kértére lenyelt néhány csõppet, amitõl — úgy állította — egészen megfrissült benne az élet. De mindkettejük rábeszélése daczára egyre azt kívánta, hogy pihenjenek le a virrasztói, mert — mondá ismételten bizonykodva — nekem olyan titkos orvosságom van, hogy ha avval élek, hát nyomban összefornak tõle az ereim.

— Salme — könyörgött Genendel — hát nem használhatod te a titkos orvosságodat, ha itt vagyunk melletted?

— Nem! — bizonyítgatta makacsul — jót tesztek vélem, ha mindketten kifordultok a szobából és magamra hagytok. Az én orvosságom csak akkor ér valamit, ha azt senki sem látja. Régtõl fogva kipróbáltam én azt, de magamra kell maradnom.

Minthogy éppenséggel nem engedett és tényleg jobban volt, meg aztán mivel oly szent biza ommal erõsítette az õ sokszorosán kipróbált sympaticus orvosságának csalhatatlan voltát, — Genendel hajtott a szavára Mendel pedig titokban megígerte a jó aszszonynak, hogy a padláson fog virrasztani és idõnként utána néz a betegnek.

Salme így nemsokára magára maradt. Fülelt a a padlás felé, hogy Mendel lefeküdt-e már, s mikor biztosra vette, hogy meg nem lesik, lelépett az ágyról

a fájdalomtól még mindig meggörnyedve és odaosont a kályhához, ahol valami szekrénykéből, melyben teljes halotti öltözéke volt, kis fehér gyolcs-zacskót szedett elő, melyen Salme kézírására valló következő sorok voltak egy papírlapra ráírva:

»En Sa'me b'n Eizek, kérem a Chevra-Kadisát, hogy e zacskót tegye a fejem alá. A szentföldről való igazi föld van benne, melyet pecsét alatt vettem a jeruzsalemi rabbinátustól és a felét pihenőül adtam a Jütte feleségemnek a sirba.«

Salme fogta a zacskót és vele nagynehezen visszakuszott ágyába és a feje alá dugta. Csöndes imát morzsol. Arcza dult vonásai mihamar az engesztelődő fájdalom kifejezését öltötték magukra. A sympathia ez alkalommal is nyilván gyógyerejünek bizonyult és összekulcsolt kézzel, mosolygó ajakkal újra elszenderült.

Mendel, aki leosont, az éj során kétszer látta így az alvót. Sejtette, hogy a zacskóban van a titkos orvosság és miután barátja arcán a kedvező átalakulást észrevette, igyekezett visszaosonni, hogy a csodatevő szer hatását meg ne szakassza az ő jelenlétével. Mikor hajnalban harmadszor osont le, Salmet a régi üde arcszínében, mely barátságosan köszöntötte őt, ott találta a takaréktüzhely mellett, amint a reggeli készítette.

A három gyász hét csöndesen pergett. Az öreg rabbi Mendel ellen való intézkedésének, amint azt némelyek sejtették, se hire se hamva. Reb Abele nem merte ugyan kimondani, de titkon azon gyanakodott, hogy az öreg rabbi, aki eleven talmudtanítványainak a kakassal való tréfáját szó nélkül fogadta, az ő személyes ellensége és talán éppen ötleles eszejárásának irigye, hogy őt nevetségessé tegye, Mendel fogadása megszegésének büntetését nem is akarja. Mendellel több elővigyázattal, de kevesebb barátsággal éppenséggel nem bántak. Dolgozott, vidám és időnkint vig is volt; kevésszavuságához annyira mennyire hozzászoktak elébb, ez hát most sem igen tűnhetett fel Föltett szándéka volt, hogy elmegy Novoba az apja sírjához, de Malke parancsa, hogy a kileben maradjon, arra indította őt, hogy Salme és Genendel beleegyezésével a rövid utat a vigaszt nyújtó szombatig halassza el. Valahányszor Genendel csak találkozott véle, az ő csöndes visszaköszöntésében mindig ott rezgett a részvét hangja, mely lelkét fölűdítette. A Malkeék házában utba ejtésétől nem igen félt, de mindig csöndes áhitattal haladt el előtte. Néhányszor Hendelet is ott látta az ablaknál és ilyenkor mindig áldotta kezeit. Salme megmaradt változatlanul a csöndes mennistának, aki Mendellel sem váltott fölösleges szót; de a kevés szót mit egymáshoz intéztek, a leghivebb lelkek szeretetének sugara aranyozták be. A strázsamester, ha nem szunyókált a hivatali felsőbbség pázsitján, Mendel iz-

mos és hatalmas voltában gyönyörködött mindenféle nehéz munkája közben. Csak Jankele, akit bántott a csöndes gyászhetek unalma, incselkedett Mendellel; de tréfái olyan kedélyesek és olyan jóleső jellegűek voltak, hogy Mendel mindig csöndes szégyenkező mosolylyal fogadta, amitől Jankele nemcsak bátoritást nyert a folytatásra, hanem gyanuokaiban is megerősödött.

A hűséges Genendel, akinek jámbor munkájában az év bármely időszakában nem volt fönnakadás, tovább is ellátogatott az öreg Malkehoz és annak közelségében annál jobban érezte magát, mert feltűnően engesztelékenyebbnek, sőt gyöngédebbnek találta, sőt még Hendele is elevenebbnek tetszett leányos tartózkodó módorában, öreg anyjához való vonzódását pedig bensőbbnek látta, mint annak előtte bármikor.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése oct. hó 15-én lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétkülésében fennakadás ne történjék.

Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala,
Budapest, Váczikórat 23. sz.

Hirek.

— *Az „Egyenlőség“ szépirodalmi könyvtára. Lapunk jelen számában szépirodalmi könyvtárt nyitunk előfizetőink részére. Az „Egyenlőség“ ezentúl állandóan zsidó tárgyú eredeti, vagy magyarra fordított kiváló szépirodalmi műveket oly alakban fog közölni, hogy a tisztelt előfizetőknél az illető lapokat csak össze kell tartaniok, hogy mikor a folyó elbeszélés, regény, színmű stb. befejeződött, teljes könyv birtokában legyenek, melyet legfőbb összefüznök kell és a melyhez a czimtablákat az „Egyenlőség“ könyvkötője fogja szolgáltatni. Tekintettel arra, mi kevésbé fejtett mégnálunk az irodalomnak ez az ága, tekintettel továbbá arra, hogy ilyen iratoknak, — mint ezt Németország példája mutatja, — mily hatalmas befolyásuk van különösen az ifjúság kedélyére és mennyire képesek felkelteni az ifju nemzedék lelkében a felekezetiünk, történetünk, multunk irodalmunk iránti érdeklődést és szeretetet: azt hisszük, hogy újításunkkal nemcsak tisztelt*

előfizetőinknek szerzünk örömet, de szolgálatot teszünk vele a magyar zsidóságnak, hathatósan előre mozdítván ez által a nemesebb felekezeti öntudatot, egy eddignél méltóbb zsidó közszellem fejlődését. Szépirodalmi könyvtárunkat *Makai Emilnek*, a muzsacsókolta és országszerte ismert fiatal poeta egy eredeti bibliai tragédiájával nyitjuk meg. Rajta leszünk, hogy bibliothekánk méltó maradjon kezdetéhez. Isten áldása vállalkozásunkra.

—**Üzenet egy szerkesztői üzenetre.** Lapunk egy barátjától vesszük a következő sorokat:

A »Pesti Hírlap« október 9-én megjelent számában a szerkesztői üzenetek elseje gyanánt a következőt olvassuk:

M ó r i c. Nem új tapasztalat, de igaz, hogy az izraelitákat a kolera fellünően elkerüli. Eddig például a legsötétebb szerecsen- és dobucákban kolera-estet nem fordult elő általában (a meddig a nevek után lehet következtetni) csak egy izr, halott volt, a szegény Heizler leány. Az »öregnemű üzerek« közt sem fordult elő kolera-estet, pedig ezeknek a mesterségükkel járna, hogy a kolera kolerát megkapják.

Hogy mi ennek az oka: ez az, a mi fölött a tudósok már 1831. (a nagy kolera) óta hiába gondolkoznak, mivel ekkor észlelték ezt a körülményt legelőször, — az antiszemiták nem kis bosszuságára, a mit utóbbi években ki is fejeztek.

Hogy mi legyen az oka, azt tehát nem tudhatjuk. De ha ön azt mondja, hogy »talán a vallás« védi meg az izraelitákat a kolera-tól, hát akkor téved. Bátran kikeresztelkedhetik.

Hát bizony az 1831-iki (a nagy kolera) alkalmával éppen azt észlelték, hogy a legsötétebb Terézváros (VI. és VII. kerületek) szegény zsidósága köréből szedi a járvány legtöbb áldozatait. Ráutalt ezen körülményre Dr. Eckstein Frigyes (a ki, mellékesen megjegyezve, e neve daczára nem volt zsidó) az ő 18 nyolczadrét oldalra terjedő és József nádornak felajánlott következő című füzetében: »Die epidemische Cholera beobachtet in Pesth in den Monaten Juli-August-September 1831. Pesth und Leipzig bei Otto Wigand 1832.« *ugyanazon füzetében, melyet maga a »Pesti Hírlap« az ő 1892. aug. 28-án megjelent számának »A kolera útja« című közleményében idéz, a melyet ennél fogva felétlenül ismernek a »Pesti Hírlap« szerkesztőségében is.*

E könyvből megtudhatták hogy 1831-ben aránylag a zsidóság nyújtotta a kolera áldozatainak legnagyobb contingensét. Akkori antiszemiták aligha elmulasztották azt, hogy ebből a zsidóság »tisztatlanságára, rondaságára« következtessenek, valamamint ott, hogy hol csakugyan kevesebb a koleras zsidó a koleras nem zsidónál bizvást állithatni, hogy ebből a zsidók könnyebb és kedvezőbb megélhetési viszonyainak bizonyítgatását fogja meg kísérelni az antiszemitizmus.

Nekem az efféle expectoratiók mind meg annyiszor eszembe juttatják a veszettnek híresztelt kutya meséjét: Az a kutya, a melynek veszett hírért költik, azt minden esetre le is lövik, mert futtában vagy nem tér ki senki elől: akkor veszett; vagy igen is kitér, megőri futtának egyenes vonalát: akkor meg még veszettebb, hisz tántorog.

Hogy is járt a 60-as évek elején egy alföldi város gazdagabb zsidója? Egy hálból kirekesztették. »Nem tartozunk« — úgy szóltak a rendezők — »múlatni az olyan elemmel, mely velünk egy tálból nem eszik, egy kupából nem iszik.« A kirekesztett zsidó, társadalmi helyzetét korigálendő, csakhamar eltréfsedett. Bezzeg szidták Cs. - G. - t — így hívták őt — mikor újév körül felszállt a malaczkok ára. »Ma holnap« — így panaszkodtak — a »zsidó még a malaczkot is kistájgerolja szánkból.« En fine! Sok zsidó esik a kolera-ba... kevés zsidó esik a kolera-ba... mindig a zsidó a bünös. »Der Jude wird verbrannt!« **Nimrod.**

Mi magunk félig sem vesszük ilyen tragikusan a dolgot. Az üzenet megírója végtére nem lett más, mint hogy megüzente »Móric«-nak, hogy ő bizony nem tud mit üzeni; mert ő — és ezt alaposan be is bizonyítja — a kérdézet okot nem tudja. (És ez tán némi okozati összefüggésben van a P. H. egy régebbi üzenetével, mely szerint »szerkesztőségünkben nincsen zsidó.«) Hogy minek üzent akkor egyáltalában, az lehet passió dolga, lehet azért, hogy a P. H. előfizetőiben, ha akadnak köztük nem zsidók is, bámulatot keltsen a zsidó faj iránt, de semmi esetre sem azért, hogy e faj ellen kihívja az irigységet és hasonló emberséges érzéseket. (A középkorban ez másképp volt. Akkor a felkorbácsolt szenvedélyek corrigálták a kolera mulasztásait. A járványtól megkímélt zsidók nagy részét ugyanis egyszerűen agyonütötték). De hát az ok, az ok? Mi, kiknek szerkesztőségében igenis vannak zsidók, tán tartozunk vele, hogy elmondjuk okát annak, hogy zsidóhoz miért férközhetik kevésbé a járvány mint a nem zsidóhoz.

Hát először is, kérem szépen, nem áll hogy annyira hozzáférhetetlen. Az üzenet csak egyetlen zsidó halotról tud, a Chevra Kadisának, mely a zsidó halottakat temeti, 10 kolera-ban elhalt zsidóról van tudomása. Ha ez kevés, az bizonyára csak onnan van, hogy a néposztályban, melyből a kolera leginkább szedi áldozatait, ép olyan nagy a zsidók száma, hogy nagyobb perczent őket meg sem illeti. De ha még ezzel sem tudnók kieligíteni a kíváncsiakat, akkor már csakugyan el kell árulnunk a féltékenyen őrzött titkot, mit bizonyára restelni fognak közlünk különösen azok, kik, hogy »hasonlók« lehessenek, kézzel-lábbal tiltakoznak a »kiválasztottság« ellen.

Nem kell hozzá sem faji dölly, sem felekezeti elfogultság, sem semminemű egyoldalúság, hogy elismerjük, miszerint egy faj, melynek évezredek szám-

láló vallása az önmegtartóztatás, mértékletesség elvein alapszik; hogy egy faj, melynek elődei évezredek óta ezen elvek szerint cselekedtek és éltek és a melynek tulnyomó része ezen elvek szerint cselekszik és él még ma is — hogy ezt a fajt bizonyos immunitás veszi körül oly bajjal szemben, melynek a dorbézolás, telhetetlenség és vigyázatlanság egyesén kezére járzanak.

Több mint 3000 éves a tan: »vigyázatok nagyon egészségtekre« a mely tan körül már oly időben, mikor például a mai Európában uralkodó nemzeteknek nevei sem léteztek még, egy egész irodalom fejlődött ki, mely oly egészségügyi kötelező szabványokat létesített, melyek a legmodernebb higiénikus intézkedésekkel szemben is megállják helyüket és melyek nagyobb részét csak a jövő fogja elismerni és valószínűleg általánosítani is. Ezeket tudva, csodálkozni lehet mindenesetre azon, hogy a kolerára, daczára mindezeknek anyyi, áldozatot szed a zsidók közül is.

Szabolcsi.

— **A főváros járványos napjai.** Az a veszedelem, mely Hamburgból utra kelve, orozva a fővárosba tört, ismét módot nyújtott a zsidó erények megnyilatkozására. Míg a főrangú világ a turf gyönyörűségeinek élt, vagy sietve elzárkózott palotáiba, melyek betett ablakai, zárt ajtói mögé be nem férkőzött a váratlan nyomor kiáltása s a hatóságok kérő és sürgető szava, addig azok, akiket sokféle a sociális bajok kuforrásának tartanak, ki szóval, ki tettel, ki szívvvel, ki pénzzel előállottak, hogy segítséget nyújtsanak a társadalom azon részének, melyhez a fekete asszony legkönnyebben hozzáférközik, mely legvédtelebenebbül áll a rémmel szemben, s a melyre a legválságosabb napok szakadtak. Nem kívánunk ugyan e jelenségből felekezeti kérdést csinálni, de nem zárkozhattunk el annak constatalása elől, hogy bárhova tekintünk, bármely mentő munkálatot veszünk szemügyre, bármely actio támadt, készült és valósult meg ezekben a veszedelmes napokban, mindenütt elől, szinte legelől találjuk annak a zsidó felekezetenek híveit, melyet rosszakarói, ha nyíltan nem is mindenütt, de titokban mégis kapzsinak, ünzőnek, csak a saját hasznát keresőnek állítanak. Hogy ime az ellenkezőjét látjuk, nem kívánunk érte elismerést, csak igazságot. Ezt pedig kívánni van jogunk, mert mi e tekintetben sem vagyunk még recipiálva. A főváros közgyűlése csak a héten osztotta bőkezűen köszönetét azon embereinek, kik részesei a mentő munkálatoknak. Az érdemes névsorban azonban hasztalan kerestük pld. Scheermann dr. tiszti orvos nevét is, aki Gebhardt dr. főorvos távollétében tudott olyan intézkedéseket tenni, melyek a fővárost megkímélték a veszedelemtől... De nem recriminálunk. Vigasztalásul elég a főváros zsidóságának az a tudat, hogy minden rendelkezésére álló eszközzel igyekszik az édesmindnyájunkat fenyegető veszedelem méregfogait kiszedni. És ime látjuk: A főváros hatósági intézkedéseire létrejöttében Adler Zsigmond dr. és Weisz Jakab dr. jelentékeny szerepet játszanak. Az V. kerület, melyben csaknem pusztán zsidók alakították meg a népkönyhbizottságot, Adler Zsigmond dr., a VI. kerület járványbizottságában Weisz Jakab dr. alelnökként

szerepelnek. a VI és VII. ker. vöröskereszt egyesület, a melynek élén Krauszné Wahrmann René áll, népkönyhát nyit s 11 intéző tagja között Neumann Ármán dr.-nét, Weisz Alajosnét, Lederer Sándornét, Freund Ferencznét, Hirsch Jakabnét, Keleti Gyula dr.-nét és Tenczer Pált találjuk. — Ó-Budán Tatai Adolf dr.-né az ottani népkönyha elnöke, ingyen ebédeket adat a szegényeknek A VIII. ker. polgárai nevében a 3-as bizottságban megyeri Krausz Lajos és Atlasz Sámuel kérnek a fővárosi központi járványbizottságtól segélyt a sujtottak számára. A nagy kereskedőcégek megkapó módon gondoskodnak munkásaikról: a Neuschloss Károly czég 300 munkásának reggelenként levest, délben levest és gulyást adat; a Guttmann testvérek köszénbánya vállalata, Krausz Lajos »Gizella« gőzmalma, a Grunwald és társa, ó-budai szeszgyártó czég ingyen ebédet, a Lów-féle posztógyár, a Linczer-féle szeszgyár, a Pollák és Schill-féle hajózási vállalat levest adatnak munkásaiknak. A pesti izr. nőegylet Hirsch báró jóvoltából és Bischitz Dávidné közbenjárására levesosztó intézetet állit fel, s akik az egyesület népkönyháját gondozzák: Herzl Mária, Bloch Blanka és Fleischl Babettnácscsal szolgálnak a hatósági népkönyhák berendezésénél. Stern Gusztáv és Szaborszky József első és nagyobbsteri adományaihoz Bloch Mór hasonló jelentékeny áldozattal járul, midőn 100 darab kellően dezinficiált uj tollasvánkost bocsájt a fővárosi hatóságok rendelkezésére oly czélból, hogy azokat azon szegények között osztassa ki, kiknek ágyneműit elégették. Azután kezünkbe kerül a »Pester Lloyd« — ez a tréfásan zsidó bibliának elkeresztelt ujság — mely egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy olvasóival páratlanul álló humanizmust gyakoroltasson, s most az egyetlen, mely a gyűjtés fáradságos munkájára vállalkozott; végig böngészszük az adakozók névsorát s úgy találjuk, hogy azoknak 7—8 tizede zsidó. Mindezen végig tekintve, igazán föleled a lelkünk, mert azt látjuk belőle, hogyha hitünk szertartásaihoz kevesebben ragaszkodnak is, de szellemében még mindig tudnak cselekedni hivei, ha azt kívánja a sors fordulása.

—r.

— **Hirsch br. levele.** Az a nagy emberbarát, kinek jöttévé keze elér tengereken túl is s ahol baj, nyomoruság van, mindenütt megjelenik, — a fővárosban dúló koleraveszély alkalmából ismét megnyilatkoztatta a szívét. Budapesti jótékonyági irodájának vezetője — Bischitz Dávidné jól ismeri a hozzá vezető utat s alig, hogy a fekete rém megjelent a főváros határában, előterjesztést tett neki. Ennek az előterjesztésnek az az eredménye lett, hogy Hirsch br. a rendes 120,000 frnyti dotation felül — több ezer forintot bocsájtott budapesti irodája rendelkezésére, melyből ez a pesti izr. nőegylet népkönyháján felül a II. III. IV. és VIII. kerületbeli népkönyhákön reggel és esteenkint erős meleg levest osztat szét ingyen a jelentkező szegények közt. A zsidó szegények számára ugyancsak a báró intézkedéséből külön rit. levesosztó intézetet nyitnak, melynek vezetésére a pesti izr. nőegylet népkönyhai osztályának intézői: Herzl Mária, Bloch Blanka és Fleischl Babetta vállalkoztak.

— **Kossuth remimiscencia.** Schwarz Vilmos ur, a »Fonciér« biztosító társaság nyug. osztályfő-

nőke, ki sátoralja-ujhelyi származása, Kossuth irályát jellemző, következő érdekes reminiscenciát írja lapunknak: 1841-ben Zemlénmegye közgyűlése a zsidóknak a hegyaljai aszutorok készítését tiltotta. A határozat ellen orvoslást keresendők, a megyebeli érdekelt zsidók küldöttségileg mentek Majláth György kancellárhoz Bécsbe. Előbb azonban tanácskérés végett fölkeresték Pesten Zemlénmegye fiát Kossuthot, kit mint a liberális eszmék előharcosát tiszteltek és kinek már akkor is nagy befolyása volt Magyarországon. Kérték, hogy számukra ez ügyben emlékiratot készítsen, melyet Majláthnak átnyújtanak. Kossuth erre készséggel vállalkozott, s az általa szerkesztett emlékiratot a küldöttségnek azon figyelmeztetéssel adta át, hogy ezen iratot mindenestre idegen kézzel tisztáztassák le, — mert ha Majláth észreveszi, hogy ez az ő tollából folyt, ügyök veszve van. A deputatio így cselekedett, s a kancellár kezébe átnyújtván a memorandumot, ez, érdemleges válasz megadása céljából, a küldöttséget másnapra rendelte magához. Ekkor mosolyogva azt a kérdést intézte hozzájuk, ki írta nekik e memorandumot? A küldöttség tagjai e nem várt kérdésre kissé elhalaványodtak... s nem szóltak semmit. Egy percznyi szünet után Majláth kíségté őket a zavarból. »Ha önök nem mondják meg, majd megmondom én, ki volt a szerző:... Így írni Magyarországon csak Kossuth Lajos képes.« Különben Majláth kijelentette nekik, hogy bajukon segít, mert a megyei határozat ellenkezik egy kancelláriai rendelettel.

— **Esküvők.** Mohr Mihály dr. a pesti izr. kórház volt alorvosa f. hó 16-án mennyezet alá vezeti Schön Fanny kisasszonyt a dohányutczai templomban. — A Litschul Simon, budapesti svéd és norvég konzul leányával, Saroltával Leichmann József dr. f. hó 16-án a dohányutczai templomban házasságra lép.

— **Halálozások.** Rott Elkán, volt debreczeni kereskedő, mint onnan jelentik, f. hó 9-én hosszas szenvedés után 84 éves korában jobblétre szenderült. A piheneni tért a debreczeni hitközség életében jelentékeny szerepet játszott és vallásossága meg jótékonyága a társadalomban is sok tisztelőt szerzett a számára. Elhunytát fia Rott Jakab dr. budapesti tekintélyes ügyvéd és veje Singer B. általános tiszteletnek örvendő nagykereskedő gyászolja. — Morgenstern Ignác, volt fővárosi nagykereskedő f. hó 10-én hosszabb betegség után elhunyt. Halála a fővárosnak több előkelő családját sujtotta. Morgenstern Sándor dr. jonevű bpesti ügyvéd atyját gyászolja a megboldogultban. — Scheff László dr. fővárosi rendőrkapitány, súlyos veszteséget szenvedett apja, Scheff S. dr. orvosnak Bécsben történt elhunytá folytán. A megboldogult a forradalom idejében honvéd orvos volt s ennek lezajlása után a tőke-terehesi Andrassy család háziorvosa lett s mint ilyen is vonult nyugalmába. — Zentáról írják nekünk, hogy Ullmann Salamon, volt makói főrabbinak özvegye, szül. Königs-

berg Sarolta, hosszas szenvedés után f. hó 10-én elhunyt. Nagy részvéttel végbement temetésen a makói község és chevra küldöttségileg képviseltette magát. A jótékony-ságáról és vallásosságáról híres asszonyt utolsó útjára fia, Ullmann Izidor, a nagyváradi orthodox izraelita hitközség ismert elnöke kísérte el. — A nagymihályi orth. hitközség rabbija, Grünberger Áron, ki számottevő talmudtudós hírében állott f. hó 11-én 80 éves korában elköltözött az élők sorából. Temetésére — mint a P. Ll.-nak írják — ezer meg ezer tisztelőjét hozták a vonatok mindenfelől, a közelből és messze földről 10 rabbi érkezett és több hitközség küldöttségileg képviseltette magát. A gyászbeszéd sorát az elhunyt fia, Simon nyitotta meg, utána még 9 rabbi mondott bucsuztatót, úgy hogy a délelőtt 10 órakor kezdődő temetés d. u. 4 óráig tartott. A végtisztességadásnál a kerület képviselője Balogh Géza és valamennyi helyi hatóság képviselője jelen volt.

— **Az angol királynő előtt.** Popper Dávid tanár, a híres csellőhegedűs, mint angol lapok írják, f. hó 7-én a balmoral kastélyban Victoria királynő előtt produkálta művészetét. Az előadáson a királyi családnak valamennyi Balmoralban időző tagja és az udvar is jelen volt és tetszéssel fogadtak mind a 6 számot, melyek közül 5 a művész szerzeménye.

— **Az osztrák antisemitizmus rossz napjai.** A bélyegzőhamisító Schneidernak és társainak legutóbbi szereplése, melyet mi is ismertettünk, felháborította az osztrák közvéleményt. Ő felsége maga adta ki a legkeményebb vetet az osztrák delegáció fogadása alkalmából Richter és Suesz delegatusokhoz intézett szavaiban, s a bécsi antisemitizmust gátló egyesület sem maradt tétlen. Suttner br. tudvalevőleg tiltakozásra szólította fel a jobb érzelműeket s az egyesület legutóbbi választmányi gyűlésén már 27 más egyesület csatlakozó protestációját jelentették be. Ugyane gyűlésen, melyen Uhl dr. elnökölt, Nothnagel tanár igen erősen kikelt az antisemiták modora ellen, melylyel ő felsége szavait is kommentálták és fejtegette, hogy a kiben a tisztességnek és jó erkölcsöknek csak szikrája maradt is meg, az az osztrák antisemiták viselt dolgait nem hagyhatja viszonzás nélkül. Impozans manifestációban kell megadni a választ Ami a tartománygyűlésen történt, az szinte az alantas gondolkodásmód és vad düh kitöréseinek hajmeresztő illusztrációja. A szóban forgó személyek kritikán aluliak ugyan, de a lakosság egészséges érzékének és igazságszeretetének a lesújtó ítéletben még is meg kell nyilatkoznia. Nothnagel ajánlotta, hogy az orvosokat is hívják meg a tiltakozó gyűlésre s azok nevében valamelyik orvossal emeltessenek óvást. Gerhardus tartományi képviselő szintén igen draszticusan jellemezte a landtagon legutóbb történeteket és sajnálatának ad kifejezést, hogy az elnöki székben nem stigmatizáltak azokat kellőképpen. A gyűlés Uhl dr.-t és Benedikt dr.-t megbizta a tiltakozó gyűlés resolúciójának elkészítésével Djörup közs. tanácsos ajánlatára elhatározták, hogy az antisemitizmusnak eredetéről és az osztrák

ipar és kereskedelemre gyakorolt romlasztó hatásáról is referálni fognak a tiltakozó gyűlésen, melynek napjait f. hó 13-át tűzték ki. Egyes egyletek azonban már a nagy tiltakozó gyűlés előtt protestáltak Igy a Medicinische Doctoren-collegium, a Deutschfortschrittliche Verein in Hitzing, a Deutschliberaler Verein in Rudolfsheim és az ugyanottani Bürgerclub. A bécsi VIII., ker. orvosegylet pedig egyhangulag elhatározta, hogy Ludwig dr. rektornak és Süss tanárnak azért a férfiaságért, melylyel a Lueger és Schneider-féle rágalmakat a landtagon nyomban visszautasították, legmelegebb köszönetüket fejezik ki.

— **Zsidó őrnagy** Coen kapitányt a 63 ik olasz gyalogezred parancsnokának adjutánsát őrnaggyá léptették elő. E rangjában legközelebb a Római felsőkatonai iskola egyik tanzékét fogja elfoglalni.

— **A régi zsidó zenéről** könyvet írt Federico Consoli tanár florenzi zsidó tudós. A műhöz Castelli tanár tanulmányt írt a zsidó hangjegyekről Olaszországban elismeréssel fogadták az új munkát.

— **Egy műretek.** Jona Ruben livornoi képfaragó egy strucztojas héjába belevészte 100 olasz város és a savoyai királyi ház czimereit s e művét az olasz királynak ajándékozta. Az uralkodó levélbelleg köszönte meg a művész figyelmét és viszonzásul a királyi jelvényekkel ellátott arany órát küldött neki.

— **Kitüntetés.** Jaffe Miksa dr. porosz köznigsbergi rendes egyetemi tanárt, a titkos orvos-tanácsos czímmel tüntették ki.

— **A francia köztársaság 100 éves ünnepére** a zsidófelekezethelieket Maass konzisztoriumi tag, Cohen Abr. főrabbi és Lehmann József a seminarium igazgatója képviselték hivatalosan.

— **Uj zsinagóga Londonban.** A nagy ünnepeket megelőző vasárnap avatták fel a londoni Hampstead zsinagógát. A szemrevaló zsinagóga, melyben 656 ülés van, 8 hónap alatt épült fel.

— **Fordulat?** Németországi újságok olyan híreket közölnek, melykből az következtethető, hogy a külföldi zsidókra nézve az orosz területeken való tartózkodást meg akarják könnyíteni. Nem orosz származásu zsidók — legyenek bármely állam alattvalói — e szerint engedélyt kapnak, hogy Oroszországban 3 hónapon át tartózkodhassanak, ha valamely bejczégnak tulajdonosai vagy megbizottai — Evvel azonban semmi esetre sem egyeztethető össze az a Pétervárról jelentett újabb rendelkezés, hogy a tanügyi minister az eddigi szokás ellenére az olyan külföldi zsidókat is eltiltotta az Oroszországban való tartózkodástól, akik felsőbb iskolába járó fiaikra való tekintetből eddig ott tartózkodhattak.

— **700 év óta az első istentisztelet.** Yorkban Angolországban, ahonnan a zsidókat még 1290-dén kiűzték, mostanában néhány zsidó újra megtelepedett. Az új jövevények, hogy a nagyünnepeken istentisztelet tarthassanak Adler londoni chiefrabbihoz fordultak segítségért. Ez küldött is nekik tekerceses szent-

írást meg sófár-fuvót s így Yorkban 700 év után újra megtarthatták az első istentiszteletet.

— **A berlini orvosok seniorja.** Steinthal Márton dr., e napokban 94 éves korában elhunyt. Berlini lapok ez alkalomból igen dicsérőleg nyilatkoznak ugy hivatásbeli mint társadalmi működéséről. Elmondják ninő jelentékeny emberbarát volt s hogy a szegényeknek nemcsak orvosi, de anyagi segélyt is számtalanszor nyújtott igen szívesen. — Életrajzi adataiból érdekes voltuknál fogva néhányat mi is ideiktatunk. A berlini egyetemen még 1821-ben avatták orvostudorrá, minek meglőrténte után Angliában, Skóthonban és Franciaországban tett nagyobb tanulmány utakat. Az orvosi gyakorlatot 1823-ban kezdte meg, de nyanyanakkor szakirodalmi műveket is kezdett írogatni, melyek a tudományos világ figyelmét feléje vonták. Igy Sieboldtiai, Graefével, a híres szemészszel és Horn Ernővel közelebbi érintkezésbe lépett. 1847-ben Eichhorn kultuszminiszter ajánlatára egészségügyi tanácsosi czímet kapott s ő volt az első, ki Poroszországban e kitüntetést elnyerte. Számos orvos-egyesületben Steinthal vezérszerepet játszott, a Hufelandféle társaság 1878-ban díszelnökévé választotta. 1868-ban megteremtette az orvos-pedagogiai egyesületet, mely az iskola és az otthon egészségügyeinek javítását lüzte ki feladatául. A berlini orvos-segítő-egylet melynek elnöke volt, 1878-ban örökös dísztagjávé választotta. 1866-ban a koronarend IV. oszt., 50 éves doktori jubileuma alkalmából a vörös sasrend III. oszt. jelvényét és 80-ik születésnapján ezen rend szalagját is megkapta. A zsidó községben is jelentékeny szerepet játszott mint a választmány éveken át volt elnöke.

— **Az első magyar hitszónoklat zsidó templomban.** Vesszük a következő sorokat:

Becses lapja m. hó 30-án megjelent számában fenti czim alatt a napihirek közt megjelent cikkkecske és hajai tudósításra vonatkozólag, van szerencsém alábbi soraimat oly kéréssel rendelkezésére bocsájtani, miszerint azokat h. lapja legközelebbi számában közölni szíves legyen.

Indítatva éreztem magamat, a helybeli »Alföld« cz. napilap m. hó 22-én megjelent számában az itt következő cikkkecskét közölni:

«Első magyar zsidó hitszónoklat T. Szerkesztő ur! Becses lapja mai számának napi hírei közt »uj ajándékok a szabadságharczi muzeumnak« czimü rovatban, többek közt fő: Löw Imánue jelenlegi szegedi főrabbi ajándékaról tétetik említés ki boldogult atyja, dr. Löw Lipót, egykori pápai, később szegedi híres főrabbinak, a pápai táborban (1848. évben) elmondott hitszónoklatának nyomtatványát küldé a helybeli muzeumnak. Ezen közleményhez a kimutalásban azon megjegyzés fűzetik, miszerint ez volt az első magyar-zsidó hitszónoklat. Anélkül, hogy bárki bold. dr. Löw Lipót főrabbi érdemeit kisebbíteni óhajtaná, ki Morvaországból került hazánkba, nyelvünket a legközelebbi idő alatt tökéletesen elsajátította és hazánk zsidóságának magyarosolisa érdekében igen sokat tett, — az igazság érde-

kében, valamint bold. Steinhardt Jakab, Arad egykor nagyhirű főrabbija iránti kegyeletből, — mégis kész-
tetve érzem magamat konstatálni, miszerint ő már
jóval a fentemlített idő előtt tartott ma g y a r egyházi
beszédeket, é. p. 1845. április 19-én székfoglalója al-
kalmával, V. Ferdinánd király születése napján, to-
vábbá 1846. aug. 29-én a türelmi adó eltörlése miatt
rendezett ünnepély alkalmával a helybeli zsinagógá-
ban, nemkülönben 1845. szeptember 26-án a bajai új
zsinagóga felszentelése alkalmával. — Ezen egyházi
beszédnek nyomtatásban megvannak, — azonkívül biz-
tosan tudjuk azt is, hogy bold. Steinhardt főrabbi már
1848. előtt számos más alkalommal is használta. ha-
zánk édes nyelvét a zsinagógában. — Fogadja szerk.
ur előre is köszönetemet, fentebbi sorok közléséért.
Arad, 1892. szeptember 21. **Wallfisch Armin.**

Fenti cikkkecskémet a »Pester Lloyd« H-jegyű
aradi levelezője jónak látta említett lap m. hó 25-én
megjelent számában hézagos kivonatban és általam
nem használt évszám idézésével közölni, — a meny-
nyiben rólam azt állítja, hogy én bebizonyítani igyek-
szem, (trachtet nachzuweisen) miszerint bold. Stein-
hardt Jakab 1848. é v b e n székfoglalója alkalmával
tartotta a helybeli izr. imaházban az első magyar
egyházi beszédet, holott én bold. Steinhardt főrabbit,
illetőleg egyházi szónoklatait csak annyiban hoztam
összeköttetésbe az 1848. évvel, hogy azt állítottam
róla, miszerint jóval 1848 előtt tartott helyben
és Baján magyar egyházi beszédeket.

Ha a »Pester Lloyd« aradi levelezője helyesen
közölte volna megdönthetetlen adataimat bold. Stein-
hardt főrabbit illetőleg, — úgy a b. lapja 40. számá-
ban közölt bajai hírnek legalább egy része, valamint
jelen soraim is, feleslegesekké váltak volna.

Arad, 1892. október hó.

Kiváló tisztelettel

Wallfisch Armin,

az aradi izr. hitközség képviselő
testületének tagja.

IFJ. NAGEL OTTO KIADÁSÁBAN

BUDAPEST,

Muzeum-körut, a Nemzeti színház bérházában

megjelent és kapható:

Német nyelv.

**Ahn Ferencz dr. gyakorlati német nyelv-
tan** az eredeti után írta **Nagy Lajos.** I. és II.
rész. Ára egy-egy kötetnek kötve — —.40

Mind a két rész egy kötetben — —.80

E könyv kiváló előnye, hogy a német szavak ma-
gyar betűkkel vannak írva, miáltal a német nyelv
elsajátítása még azok számára is könnyű, kik né-
met írásban nem otthonosok.

Flesch M. Leitfaden zum richtigen Denken, Spre-

chen und Schreiben für die unteren Jahrgänge der
6-klassigen Volksschule I. rész, második kiadás,
Ára kemény kötésben — —.30

Flesch M. Leitfaden zum richtigen Denken, Spre-
chen und Schreiben für die oberen Klasse der 6-
klassigen Volksschule. II. rész. Ára kemény kötés-
ben — —.30

Rendszeres német nyelvtan és olvasókönyv a
középkereskedelmi iskolák és kereskedelmi akadé-
miák I. osztálya számára írta **Bara J.** Ára 1.20
Vászonkötésben — —.140

Rendszeres német nyelvtan és olvasókönyv a
középkereskedelmi iskolák és kereskedelmi akadé-
miák II. osztálya számára írta **Barna J.** Ára
1.60 vászonkötésben — —.180

Engedélyezve a vallás-és közokt. miniszterium 85,
824/91. számú rendeletével.

Pályázat.

A **tápió-szelei** izr. hitközségben önkéntes le-
mondás folytán belőlendő **rabbi állásra** ezennel
pályázat nyitattik

Ezen állással hatszáz (600) frt, szabad lakás
és a szokásos mellékjövedelmek járnak.

A megválasztott rabbi teendőit: az összes rabbi-
functiók végzése, az anyakönyvek vezetése, valamint
magyar és kívánatra német szónoklatok tartása.

A kor kívánalmainak megfelelő, a héber tudomá-
nyokban elismert tekintélyektől nyert bizonyítványok-
kal bíró rabbi urak felkérletnek, — képzettség, eset-
leg eddigi működés, kor és család viszonyokat fel-
tűntető okmányaik csatolása mellett — folyamodvá-
nyukat folyó évi október hó 31-ig alulírott elnökség-
hez beküldeni.

A választás meghívás folytán tartandó próba-
szónoklat után fog megejtetni.

Utazási költségre csak a megválasztottnak van
igénye.

Tápió-Szelén, 1892 évi október hó 5-én.

Stern Ferencz,

hitk. jegyző.

Klein Mózes.

hitk. elnök.

Kohn Arnold

gazdag sirkóraktárát
(Váczikör ut 14, szemkén az An drásy-
ut torkolatával)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sir-
k ő állítás szomorú kötelességét kell
teljesíteniök.

**szép és pontos kivitelért és lehe-
tőleg olcsó megszámitásért kezes-
kedik a czég jó hírneve.**

— Szombaton és ünnepnapokon zárva. —

!! A gazdaközönség figyelmébe !!

Minthogy az őszi idény folyamán olcsóbb, a munkaerő, mint tavasszal, tisztelettel ajánlom, hogy a **gépjavítók** inkább most eszközöltessenek. Ajánlom **gépjavító műhelyemet**, hol minden nemű gépek pontosan, gyorsan és igen jutányos áron javíttatnak.

Használaton kívül álló **gazdasági gépeket, locomobiloikat, eséplőszekrényeket, malmokat** stb. használ, de javítható gépeket illő árban átveszek, esetleg más tárgyakkal becserélek

A régi **Gubicz-ekegyár átvételével** ajánlom

ered. Gubicz-ekéimet, ekealkatrészeimet

és mindennemű

talajmivelési eszközeimet.

Ekegyáramban mindennemű **hármaseke** használható **kettősekévé** alakítható át.

Tisztelettel

DETRICH GYULA

gazdasági gépműhelye és ekegyára.

BUDAPEST,

V. ker., Lipót-körut 30. sz.

A nekünk bemutatott számos hiteles hálairat folytán ezen kitűnő házi szereket legmelegebben ajánljuk.

Szent-Pál gyomorcsépppek

Nélkülözhetlen és általánosan ismeretes házi és népszerű, biztosan hatnak a gyomorbetegségeknél.

A gyomorbetegség tünetei: étvágytalanság, gyomorgyengeség, büzös lehelet, felfújtság, savanyu felbőgés, gyomorégés, felesleges nyálka-kiválasztás, sárgaság, undor, hányás és gyömgörcs. Hathatós gyógyszernek bizonyult fejfájásnál, ha ez a gyomortól eredt, gyomor túlterhelésnél, giliszták, májbajoknál és aranyeres bántalmaknál.

Ára egy üvegnek utasítással, **50 krajczár.**

Köszvény-víz

Bámulatos és biztos hatású külszer köszvény-csúz és reumatikus fájdalmaknál, felülmúl bármily más célra nagyban ajánlgatott szert.

Ezen szerrel 100 esetben tett kísérlet közül 966 esetben teljes gyógyulás éretett el, s a legtekintélyesebb orvosok által rendeltetik. Ára egy üvegnek utasítással 50 kr. Kapható a készítőnél **Szallós János** gyógyszerháza és művegyészi laboratóriumában **Dombovárrott** (Tolna m.) valamint **Török József**, urnál **Budapesten, Király-utca 12. sz.** A védjegyet tüzetesen tessék megtekinteni, csak oly készítményt kell elfogadni, melynek burkolatára a fenti védjegy van ragasztva és megrendelésnél határozottan Szallós-féle készítményt tessék kérni és elfogadni.

utasítással 50 kr. Kapható a készítőnél **Szallós János** gyógyszerháza és művegyészi laboratóriumában **Dombovárrott** (Tolna m.) valamint **Török József**, urnál **Budapesten, Király-utca 12. sz.** A védjegyet tüzetesen tessék megtekinteni, csak oly készítményt kell elfogadni, melynek burkolatára a fenti védjegy van ragasztva és megrendelésnél határozottan Szallós-féle készítményt tessék kérni és elfogadni.

NEUMANN LIPÓT

könyvkötészete

BUDAPEST,

Muzeum-körut 10. sz.

☞

Elvállal mindennemű

könyvkötő munkát,

ugyszintén

aranyomásu plakátok

tiszta és gyors elkészítést mély- és dombornyomásban.

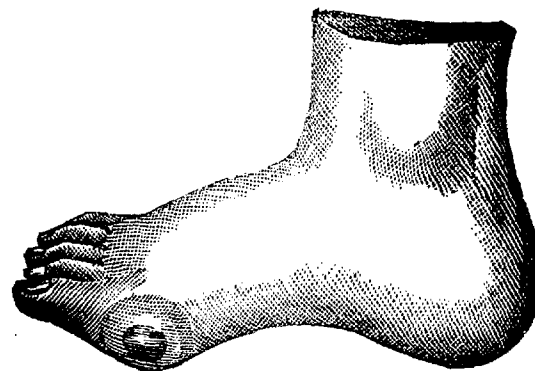

A nagyérdemű közönségnek becses figyelmébe ajánljuk több kiállításon aranyéremmel kitüntetett műtermünkeket, valamint nagy raktárunkat kül- és belföldi szövetekben.

Buchhalter és Társa

férfi-szabók

VII., Károly-körut 19. (Báró Orczy-ház.)

Fájós lábakra

ugyszintén csúzos és köszvényesekre ajánlom lábbeli készítményeimet

GERŐ ADOLF cipész-mester

V., Fürdő-utca 2 sz., a Diana-Fürdő-épületben.

POLOSKAGÁT

poloska-irtószer gőzkészülékkel.

A poloskagát az eddigi mindenféle poloska-irtószerekkel dacolhat, mert a poloskagát oly fojtó erőt fejt ki, melylyei öt perc alatt minden poloskát, amely lélezkedik, megfojt. Az eddigi többféle poloskairtószereket túlhaladja, mert nemcsak ott pusztít, ahol poloskaféreg látható, hanem minden hova hatol, mert a poloskák leginkább a szobapadlók alatt, továbbá ablak- és ajtóramák között tartózkodnak, ahova irtó port hinteni lehetetlen, de ezen fojtó gőz meg ott is mindent, ami életben van elpusztít.

A **POLOSKAGÁT** kapható dobozokban. Használati utasítás szerint a poloskairtást bárki is eszközölheti. Ára dobozonként 50 kr., 1 frt és 2 frt.

GUTTMANN DÁVID

lakás- és ablaktisztító vállalata.

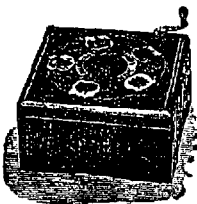
Alapítatott 1879-ben

BUDAPEST, Károly körút 22.
(Röser bazár) 3 12

VARJU KAROLY hangszergyáros

a komáromi kiállítás jury tagja,

Budapest, Kerepesi-út 57. sz.

Egyedül jogosított készítője a szab. **üveg-ozlopszatu** hangszimbalmoknak, mely négy nagy éremmel van kitüntetve.

Nagy választékban **vonós, pengető, hajtó és húzó hangszerek**, a melyeknél 15% engedmény takarítunk meg, ha

a 200 képpel illusztrált **ingyen árjegyzéket** kérjük egy levelezőlapon.

Czimbalmok részletfizetésre is kaphatók.

Részletfizetésre.

Részletfizetésre

JUST TIVADAR

férfi szabómester

Budapest, VII., Erzsébet-körút 24. sz.

Elvállal mindennemű **gyermekruha** készítését, valamint

katonai egyenruhákat

mérték szerint jó és pontos kiszolgálás mellett. Dus választék legfinomabb angol és francia szövetekben. Rendes évi lakók és hivatalnokok részletfizetésre árfelemezés nélkül.

Szakértői vélemény; A forgalomban levő valódi francia cognacokkal vetekedhetik.

A gróf Esterházy Géza-féle Cognac

orvosi tekintélyek által ajánlva, felette kellemesen és jól ízlik, minőség tekintetében **bármelyik francia gyártmánynyal versenyezhet** — ára pedig sokkal **olcsóbb,**

KÜLÖNLEGESSÉG *** COGNAC

mindenütt kapható

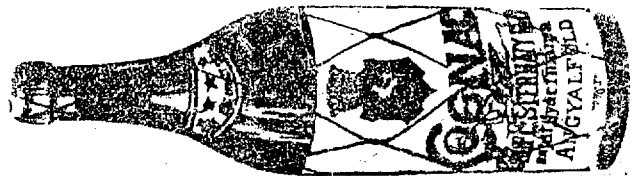
A mi cognacunk tiszta borból van finomítva, minden idegen anyag hozzájárulása nélkül, miert is

J á r v á n y o s b e t e g s é g e k n é l
külön eredményvel használtatik.

Központi iroda: Budapest külső váci-ut 23

A gróf Esterházy-féle cognac-gyár igazgatósága.

8-10

Csak akkor valódi, ha a sertellen dugón ez az egylett jel látszik: „Gróf Esterházy Géza.”

Lipscse, Bordeaux, Nizza, Páris és Berlin.

Vigyázat
a
védjegyre.

Óvás
az értéktelen
imitációtól.

Kolera ellen

kiváló tekintélyek

Tokaji cognacot

ajánlanak a tokaji cognac gyárból

TOKAJBAN.

Kapható minden jobb üzletben.